

Parciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol:
cefnogi'r gwaith o addasu i newid hinsawdd

Crynodeb Gweithredol

Gorffennaf 2026

Awduron yr adroddiad:

Bramhill Design a Sarah Rutherford Historic Environment Ltd

Clawr blaen:

Gerddi Botaneg Brenhinol Kew, Yr Ardd Carbon, Drew Bennellick

Barn yr awdur(on) yw'r hyn a fynegir yn yr adroddiad ymchwil hwn ac nid yw o reidrwydd yn farn Cronfa Treftadaeth Lloegr Genedlaethol a Historic England. Er eu bod yn destun sicrhau ansawdd mewnol, nid yw adroddiadau ymchwil fel arfer yn cael eu hadolygu'n allanol.

Crynodeb Gweithredol

Cyflwyniad

Mae tua 2,800 o barciau, gerddi, mynwentydd a thirweddau dyluniedig hanesyddol eraill ar draws y DU yn cael eu cydnabod yn ffurfiol am eu gwerth hanesyddol trwy eu cynnwys ar gofrestrau neu restrau o ddiddordeb hanesyddol.

Mae'r adroddiad hwn yn archwilio sut mae sampl o barciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol dynodedig y DU yn profi ac yn ymateb i newid hinsawdd, a pha gefnogaeth y gallai fod ei hangen ar y sector i addasu, gan sicrhau bod eu harwyddocâd o ran treftadaeth yn cael ei warchod.

Nod yr astudiaeth, a gomisiynwyd gan Gronfa Treftadaeth y Loteri Genedlaethol a Historic England, yw rhoi 'cipolwg' ar y sefyllfa bresennol yn hytrach nag asesiad pendant o gyflwr y sector.

Mae parciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol eisoes yn cael eu heffeithio'n uniongyrchol gan newid hinsawdd. Mae rheolwyr yn gweld effeithiau yn y fan a'r lle ac yn disgrifio'r effeithiau fel her reoli ddyddiol, wedi'i nodweddu gan dywydd anrhagweladwy ac eithafol, a all achosi difrod helaeth i blanhigion, adeileddau a seilwaith ac sy'n cyfrannu at bwysau cynyddol, er enghraifft, o blâu a chlefydau.

Mae pawb sy'n cymryd rhan yn yr astudiaeth hon yn cydnabod bod newid hinsawdd yn cael effaith. Mae newid hinsawdd yn fygythiad clir iawn a dirfodol: mae pob parc, gardd a mynwent hanesyddol mewn perygl. Mae rhai safleoedd yn fwy agored i ddifrod na rhai eraill.

Canfyddiadau'r astudiaeth

Mae'r astudiaeth yn cyfuno pedwar edefyn o waith: adolygiad llenyddiaeth; 23 o gyfweiliadau rhanddeiliaid gyda rheolwyr safleoedd, perchnogion, curaduron a phrif arddwyr; arolwg ar-lein a ildiodd 79 o ymatebion dilys o barciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol cofrestredig neu wedi'u rhestru; a dadansoddiad cymharol o'r canfyddiadau. Mae'r ymatebion yn cynrychioli sampl ar draws gwahanol ranbarthau hinsawdd y DU, modelau perchnogaeth, mathau o safleoedd, cyfnodau hanesyddol, meintiau a graddau dynodiad.

Ar draws yr holl ymatebion, mae rheolwyr yn dweud bod:

- glaw yn fwy dwys ac anrhagweladwy
- stormydd yn fwy aml ac yn fwy difrifol
- cyfnodau sych yn hirach ac yn galetach, a bod sychder yn fwy cyffredin
- plâu a chlefydau'n ffynnu yn yr amodau mwynach a gwlypach
- newidiadau tymhorol rhagweladwy yn diflannu

Mae'r newidiadau hyn yn effeithio ar agweddau / nodweddion ffisegol fel coed, casgliadau planhigion, cynefinoedd, llwybrau, terasau, systemau draenio a chyrff dŵr.

Yn aml, nid yw hen systemau draenio a llwybrau yn addas mwyach ar gyfer yr amodau presennol. Mae safleoedd yn adrodd am lifogydd mewn mannau nad ydynt wedi gorlifo o'r blaen, a glaw trwm a phriddoedd llawn dŵr yn achosi erydiad ac ansefydlogrwydd coed. Mae straen sychder yn cyfrannu at golli planhigion aeddfed. Mae colli coed a difrod adeileddol yn cynyddu oherwydd gwyntoedd cryfion. Mae anawsterau cynyddol o ran cadw i fyny â bygythiadau i iechyd planhigion ac mae colli grwpiau cyfan o blanhigion i glefydau (gan gynnwys boccs, ynn, castanwydd melys, derw) bellach yn cael ei dderbyn fel rhywbeth arferol.

Mae rheolwyr hefyd yn disgrifio effeithiau gweithredol:

- treulir mwy o amser ar ymatebion brys a chynnal a chadw adweithiol
- llai o amser ar gyfer blaengynllunio, gwaith cadwraeth rheolaidd neu hyfforddiant
- pwysau cynyddol i gymodi disgwyliadau'r cyhoedd â newidiadau gweladwy anochel a chau safleoedd am resymau diogelwch

Mae'r newidiadau hyn yn effeithio ar gynnaladwyedd ariannol trwy'r gofynion rheoli a chynnal a chadw cynyddol. Maent hefyd yn effeithio ar sut mae pobl yn mwynhau'r safleoedd hyn ac mae ganddynt ganlyniadau, fel gostyngiad mewn incwm ar safleoedd y codir tâl i ymweld â nhw.

Er bod pob parc, gardd a mynwent hanesyddol yn agored i risg hinsawdd, nid yw'r bregusrwydd wedi'i ddosbarthu'n gyfartal; mae gan ranbarth hinsawdd ddylanwad:

- Yn ne-ddwyrain Lloegr, mae safleoedd yn pryderu'n bennaf am straen sychder, marwolaethau coed, a phwysau dyfrhau
- Yng ngogledd-ddwyrain Lloegr, mae safleoedd yn profi cyfnodau gwlyb iawn gyda dwyster glaw sy'n achosi difrod, a cholled helaeth o goed a lleiniau cysgodi a achosir gan stormydd
- Mae safleoedd yng ngogledd-orllewin Lloegr yn disgrifio glaw gormodol sy'n arwain at lifogydd, erydiad, a phriddoedd llawn dŵr; cynnydd mewn clefydau ffwngaidd, a difrod stormydd fel problemau allweddol
- Yn ne-orllewin Lloegr, mae safleoedd hefyd yn adrodd am effeithiau glaw dwys, wedi'u gwaethygu gan dir serth a chysiau dŵr, ac eto gallant brofi sychder hirfaith hefyd; gwyntoedd cryfion gorllewinol sydd wedi achosi'r dystiolaeth ddiweddaraf o ddifrod

Mae maint, cymhlethdod a pherchnogaeth y safle hefyd yn dylanwadu ar y gallu i addasu:

- Efallai bod gan safleoedd mwy a sefydliadau sy'n atebol i'r cyhoedd fwy o arbenigedd mewnol, rhwydweithiau cryfach a strwythurau cynllunio mwy ffurfiol, ond gallant wynebu prosesau llywodraethu araf a heriau seilwaith costus iawn
- Mae safleoedd llai, yn enwedig y rhai sydd ym mherchnogaeth breifat neu ymddiriedolaethau, yn aml yn elwa o wneud penderfyniadau cyflymach, ond maent yn fwy tebygol o fod yn brin o gynlluniau cadwraeth, asesiadau risg hinsawdd, adnoddau staff, a mynediad at gymorth arbenigol

Yn aml, mae rheolwyr safleoedd yn gwybod pa gynigion addasu y gallent eu rhoi ar waith yn effeithiol, ond mae cyfyngiadau ariannol yn rhwystri i gyflawni'r gwaith.

Y safleoedd llai sydd wedi dod i'r amlwg ymhlith y rhai mwyaf agored i niwed oherwydd eu bod yn aml yn dibynnu ar un perchennog neu dîm rheoli bach iawn ac mae ganddynt allu cyfyngedig iawn i ariannu a / neu gynllunio gwaith addasu.

Canfu'r adolygiad llenyddiaeth, er y ceir rhywfaint o arweiniad defnyddiol sy'n gysylltiedig â'r hinsawdd, ei fod wedi'i wasgaru ar draws amrywiol sectorau gan gynnwys garddio cyffredinol, garddwriaeth amwynderau, coedyddiaeth, yr amgylchedd naturiol, adeiladau treftadaeth ac archaeoleg, ac anaml y maent yn sôn yn uniongyrchol am realiti integredig rheoli parciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol. Mae rhai deunyddiau - fel dull matrices strwythuredig Amgylchedd Hanesyddol Yr Alban, canllawiau cydrannol yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol, a gwaith Natural England ar borfeydd coediog a chynefinoedd parcdir - yn cynnig mannau cychwyn gwerthfawr. Fodd bynnag, **ar hyn o bryd nid oes adnodd DU gyfan ar gyfer parciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol sy'n mynd â rheolwr safle o ddeall risgiau hinsawdd trwy asesiad a arweinir gan arwyddocâd treftadaeth i gamau gweithredu ymarferol yn nhrefn blaenoriaeth.**

Ymhlith y bylchau allweddol yn yr adolygiad llenyddiaeth mae:

- dulliau asesu risg safleoedd cyfan yn seiliedig ar arwyddocâd treftadaeth
- arweiniad ar gydbwyso gwerthoedd hanesyddol ag addasu i'r hinsawdd, a throthwyon derbyniol ar gyfer newid mewn perthynas â'r gwerthoedd hynny a'u cyfraniad cyffredinol at arwyddocâd treftadaeth
- arweiniad ymarferol ar integreiddio mesurau addasu, camau lleihau carbon a lliniaru sy'n seiliedig ar natur
- llwybrau ariannu clir, yn enwedig ar gyfer gwaith rhagataliol cynlluniedig

Un o'r prif ganfyddiadau yw **nad yw cynllunio strategol a wneir gan barciau a gerddi'n cadw i fyny â phwysau newid hinsawdd.** Er i tua thri chwarter o'r rhai a gyfwelwyd ddweud bod gan eu safleoedd gynlluniau cadwraeth, mae llawer o'r cynlluniau hyn wedi dyddio a heb gynnwys ystyriaeth ymarferol o newid hinsawdd.

Dim ond nifer fach o safleoedd sydd wedi cynnal asesiad risg hinsawdd.

Mae cynlluniau rheoli'n fwy cyffredin, ond mae'r defnydd gweithredol ohonynt fel offer byw ar gyfer addasu i'r hinsawdd yn anghyson iawn. Mewn llawer o achosion, mae rheolwyr yn tueddu i ddibynnu ar brofiad helaeth a barn anffurfiol i ymateb i bwysau gweithredol uniongyrchol. Er y gall dibynnu ar wybodaeth unigolion fod yn effeithiol yn nwylo ymarferwyr medrus a phrofiadol, mae hefyd yn creu risg, yn enwedig pan fydd staff allweddol yn ymddeol neu'n adleoli; pan fydd strwythurau llywodraethu'n wan; neu pan nad oes fframwaith wedi'i ddogfennu i arwain penderfyniadau yn y dyfodol.

Y canlyniad yw **dull anghyson ar draws y sector.** Mae lleiafrif o safleoedd yn gweithio gyda chynlluniau strategol ac yn blaenoriaethu camau gweithredu mewn perthynas ag arwyddocâd treftadaeth, ond nid rhywbeth cyffredinol yw hwn: mae llawer o rai eraill yn ymateb i heriau mewn ffordd fwy adweithiol a bratiog.

Fodd bynnag, **ar draws y DU, mae rheolwyr ym mhobman yn ymateb yn weithredol mewn ffyrdd ymarferol os yw eu hadnoddau'n caniatáu hynny.**

Mae'r camau sy'n cael eu cymryd yn cynnwys:

- newid yr ystod o rywogaethau planhigion i gynyddu amrywiaeth a chydnerthedd
- defnyddio rhywogaethau amgen i 'ennyn cymeriad hanesyddol'
- lleihau dibyniaeth ar blanhigion agored i niwed fel bocs
- gwella dulliau rheoli pridd gyda tomwellt dwfn a thechnegau dim cloddio
- newid llwybrau a deunyddiau arwyneb i fod yn fwy gwydn
- ailystyried dulliau gwelyau a rheoli lawnt traddodiadol
- monitro plâu a chlefydau'n fwy gofalus a gwella arferion hylendid a boddigolwch
- newid trefnau gwaith traddodiadol, ailddyrannu staff i dasgau sy'n gysylltiedig â'r hinsawdd fel dyfrio, atgyweirio, monitro
- lle bo modd, buddsoddi mewn hyfforddiant sy'n gysylltiedig â'r hinsawdd

Mae rheoli dŵr yn effeithlon ac yn effeithiol yn bryder craidd, ac mae pwyslais ar:

- uwchraddio systemau draenio
- lleihau dyfrhau dwys
- cyflwyno dulliau dyfrhau mwy effeithlon
- gwella dulliau dal a storio dŵr glaw (tanciau storio, gerddi glaw)
- seilwaith rheoli erydiad
- dulliau rheoli dŵr sy'n seiliedig ar natur (llifogydd dan reolaeth, argaeau sy'n gollwng ac ail-wlychu tir)

Mae blaenoriaethau cynnal a chadw hefyd yn newid, gyda throthwyon diogelwch ymwelwyr a pholisïau cau diwygiedig.

Mae addasu i'r hinsawdd hefyd yn creu rhai cyfleoedd cadarnhaol:

- mae arfer gorau cadwraeth yn dechrau cael ei ailystyried, gan archwilio pa newidiadau sy'n briodol i wella cydnerthedd hinsawdd tra hefyd yn gwarchod arwyddocâd treftadaeth
- mae symudiad tuag at reolaeth llai dwys trwy, er enghraifft, gadael i laswellt dyfu'n hir lle bo'n briodol, ac o ganlyniad mae rhai canlyniadau bioamrywiaeth yn gwella
- Mae lefel ymgysylltiad y cyhoedd â materion amgylcheddol yn cynyddu, gan ddarparu cyfleoedd newydd ar gyfer dehongli ac addysg anffurfiol am newid hinsawdd a'i effaith ar barciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol
- Mae newid hinsawdd yn dechrau ysgogi ariannu ar gyfer gwaith fel rheoli dŵr, lleihau carbon, ac atebion sy'n seiliedig ar natur, ar raddfa tirweddau

Mae'r rhwystrau i addasu effeithiol yn drawiadol o gyson ar draws cyfweiliadau ac ymatebion arolwg:

- Ariannu - o gyllidebau mewnol a grantiau allanol - yw'r her fwyaf parhaus, yn enwedig ar gyfer gwaith cyfalaf fel draenio, dyfrhau, adnewyddu llwybrau, rheoli erydiad, rheoli llifogydd ac ailosod planhigion

- Mae diffyg amser ac adnoddau staff yr un mor bwysig: Mae effeithiau hinsawdd yn cynyddu maint y gwaith adweithiol, gan adael ychydig iawn o gapasiti neu ddim o gwbl ar gyfer meddwl a chynllunio strategol, hyfforddi, neu baratoi ceisiadau am ariannu
- Gan fod arweiniad yn fratiog, yn anodd dod o hyd iddo ac yn rhy generig, mae'n cymryd llawer o amser i reolwyr parciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol addasu a defnyddio'r hyn sydd ar gael
- Gall mynediad at gyngor proffesiynol ac enghreifftiau da ddibynnu ar rwydweithiau cymheiriaid a chysylltiadau personol, sy'n rhoi ymarferwyr unigol, neu'r rhai sydd â llai o gysylltiadau da, dan anfantais

Gall y rhwystrau hyn ryngweithio yn hytrach na gweithredu'n annibynnol, er enghraifft: Mae diffyg ariannu'n cynyddu dibyniaeth ar waith cynnal a chadw adweithiol, sydd yn ei dro yn lleihau amser ar gyfer cynllunio a dysgu, gan atgyfnerthu bregusrwydd.

Ar draws y sector, ceir pryder hefyd ynghylch pa mor bell y gall addasu fynd cyn bod arwyddocâd treftadaeth yn cael ei gyfaddawdu. Mae llawer o reolwyr yn chwilio am egwyddorion clir, wedi'u cymeradwyo gan yr asiantaethau treftadaeth, i'w helpu i gyfiawnhau newidiadau a gwneud penderfyniadau'n hyderus. Y mathau o gefnogaeth y gofynnir amdanynt fwyaf yw:

- arweiniad cam wrth gam mewn 'pecyn cymorth' addasu i'r hinsawdd penodol ar gyfer parciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol
- ffynhonnell ganolog o wybodaeth ac adnoddau sy'n benodol i'r sector
- mynediad at ariannu a grantiau ar gyfer cynllunio, staffio a gweithredu
- cefnogaeth ar gyfer rhwydweithiau cymheiriaid a dysgu trwy ymweliadau safle ac astudiaethau achos arfer gorau
- hyfforddiant wedi'i dargedu a chyfleoedd datblygiad proffesiynol parhaus
- mynediad i gymorth ymgynghoriaeth arbenigol

Argymhellion

Mewn ymateb, mae'r adroddiad yn argymhell pum maes gweithredu eang, wedi'u datblygu'n 12 o argymhellion.

Gwybodaeth, cyngor ac arweiniad

Mae'r argymhellion hyn yn ymateb i neges allweddol sy'n dod allan o'r astudiaeth, sef bod angen gwybodaeth ar reolwyr sy'n hawdd dod o hyd iddi ac yn llawer haws ei defnyddio'n ymarferol.

1 Datblygu 'pecyn cymorth' addasu i'r hinsawdd penodol ar gyfer parciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol sy'n gryno, yn ymarferol ac yn addasadwy, a fyddai'n helpu rheolwyr i ddeall risgiau hinsawdd, asesu opsiynau ac effeithiau ar arwyddocâd treftadaeth, a chyfiawnhau newidiadau lle bo angen. Byddai'n darparu arweiniad cam wrth gam ac yn creu pwynt cyfeirio a rennir sy'n galluogi dull cyson ar draws y sector.

2 Creu hyb gwybodaeth parciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol cenedlaethol ar-lein i ddod ag astudiaethau achos, enghreifftiau ymarferol, a chyfeiriadau at ganllawiau, cyfleoedd hyfforddi, rhwydweithiau a chymorth arbenigol ynghyd.

Ariannu

Diffyg ariannu yw un o'r prif resymau pam na all llawer o barciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol roi mesurau addasu i'r hinsawdd ar waith. Nod yr argymhellion o ran **ariannu** yw targedu cefnogaeth at y meysydd y nodwyd mai nhw sydd â'r angen mwyaf.

3 Rhoi ffrwd ariannu ar waith ar gyfer creu / diweddaru dogfennau 'pecyn cymorth' allweddol i dywys rheolwyr drwy ystyried problemau ac addasiadau newid hinsawdd yn eu dogfennau strategol (cynlluniau cadwraeth, datganiadau arwyddocâd, cynlluniau rheoli ac asesiadau risg hinsawdd).

4 Creu Cronfa Addasu i'r Hinsawdd ar gyfer prosiectau seilwaith parciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol gyda chynlluniau grant wedi'u targedu'n benodol sy'n galluogi rheolwyr i gyrchu ariannu cyfalaf i symud y sector o astudiaethau peilot i weithredu. Yn ddelfrydol, dylai ffrydiau ariannu fod yn hyblyg a chaniatáu ariannu fesul cam, yn hytrach na pheccynnau prosiect sengl.

5 Ariannu a / neu hyrwyddo cynlluniau peilot, treialon ac arddangosiadau rhanbarthol a fyddai'n caniatáu i reolwyr ddysgu o enghreifftiau gweladwy ar lawr gwlad.

6 Buddsoddi mewn sgiliau penodol a rhwydweithiau cymheiriaid i gefnogi parciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol a chryfhau gallu'r sector i addasu dros yr hirdymor.

Cyfathrebu

Dywed bron i hanner yr ymatebwyr eu bod yn cael sylwadau negyddol ynghylch newidiadau addasol, a bod angen newid ymwybyddiaeth y cyhoedd o newid hinsawdd a'r hyn y mae'n ei olygu ar gyfer parciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol.

7 Cyfleu i'r cyhoedd sut olwg sydd ar addasu mewn parciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol, gyda negeseuon cyson yn esbonio bod addasu i newid hinsawdd yn rhan gyfrifol a hanfodol o gadwraeth.

Sylwad arall o'r astudiaeth yw faint yr oedd prif arddwyr yn gwerthfawrogi'r cyswllt a'r drafodaeth gyda thîm yr astudiaeth. Mae hyn yn arwain at argymhelliad i:

8 Hyrwyddo sgysrsiau ac adeiladu hyder, yn enwedig gyda safleoedd llai a'r rhai mewn lleoliadau mwy anghysbell, drwy alluogi cyfleoedd i drafod gydag unigolion gwybodus.

Cydlyniad DU gyfan

Bydd angen cefnogaeth ar draws partneriaeth eang i gyflwyno argymhellion yr adroddiad hwn. Mae gan gamau gweithredu y siawns orau o lwyddo os cânt eu datblygu mewn ffordd gydlynol gyda'r nod cyffredinol o ddatblygu ymateb cyson ar draws y DU.

9 Ceisio partneriaethau strategol gydag asiantaethau'r gwledydd

datganoledig, gan gofleidio'r cyfle ar gyfer ymgysylltu â ffocws rhwng yr asiantaethau treftadaeth ar draws y DU, er mwyn rhannu syniadau ar y cwestiynau hynod o anodd y mae dyfodol tirweddau hanesyddol dyluniedig yn eu wynebu mewn hinsawdd sy'n newid yn gyflym.

10 Ennill gwell dealltwriaeth o gofrestrau / rhestrau eiddo sy'n dal cyfoeth o wybodaeth, i gynorthwyo gyda chynllunio strategol, dealltwriaeth well o ffactorau bregusrwydd, a galluogi hyrwyddo ariannu'n uniongyrchol i'r safleoedd sydd fwyaf mewn perygl.

11 Adeiladu partneriaethau a chryfhau cysylltiadau ar draws asiantaethau treftadaeth y DU, y sector gerddi hanesyddol, a'r rhwydweithiau garddwriaethol ac amgylcheddol ehangach.

Gwaith pellach

Mae'r astudiaeth hon yn seiliedig ar ganfyddiadau o 23 o gyfweiliadau a 79 o ymatebion arolwg ar-lein yn ymwneud â pharciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol ar gofrestrau / rhestrau eiddo'r DU, sy'n cyfateb i 3.6% o gyfanswm y safleoedd, sef tua 2,800. Felly mae maint y sampl yn gymharol fach, ac mae gan ystod y cwestiynau ffocws cul.

Er bod pob parc, gardd a mynwent hanesyddol mewn perygl, a bod llawer o safleoedd yn profi problemau tebyg, mae'r gwendidau'n amrywio; ac er bod rhaid i gefnogaeth fod yn benodol i'r sector, mae angen hefyd iddi gydnabod ehangder yr heriau ar draws y sbectrwm llawn o barciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol ar draws y DU i gyd.

12 Argymhellir **ehangu'r ymchwil** felly, i ddwysau dealltwriaeth o'r problemau niferus y mae rheolwyr a pherchnogion yn eu hwynebu ac o'r ffyrdd y mae parciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol yn fregus ar draws gwahanol fathau o dirweddau a nodweddion tirwedd; cyfnodau hanesyddol; lleoliadau, ac amodau gweithredu. Byddai gwell dealltwriaeth yn galluogi i adnoddau cyfyngedig gael eu targedu er effaith orau.

I gloi

Mae'r astudiaeth hon yn dangos bod parciau, gerddi a mynwentydd hanesyddol ar draws y DU i gyd yn cael eu heffeithio gan newid hinsawdd, ac er bod rheolwyr yn ddyfeisgar iawn wrth ymateb, mae arnynt angen arweiniad wedi'u teilwra a chefnogaeth benodol i'r sector ar frys i sicrhau eu bod yn cael eu gwarchod ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. Rhaid i addasu i newid hinsawdd fod yn rhan brif ffrwd o arfer cadwraeth bellach er mwyn i arwyddocâd treftadaeth gael ei warchod.

Os caiff y cymorth a argymhellir ei roi ar waith, bydd yn haws i'r sector wneud penderfyniadau cyson, cyfiawn ac amserol, a chynnal gwerthoedd hanesyddol tra'n ymateb yn briodol i hinsawdd sy'n newid. Heb y cymorth hwn, bydd pob parc, gardd a mynwent hanesyddol yn dod yn fwyfwy agored i niwed, gan roi tirweddau dyluniedig y DU mewn perygl cynyddol.